

31
Altissimo Juvante!

SPECIMEN ACADEMICUM,
DE

**USU NOTIONUM
DIRECTRICIUM**

IN ARTE MEDICA,

CUJUS PARTEM PRIOREM,

*Consent. Ampliss. Facult. Philosoph. In Regia
Acad. Aboënsi,*

SUB AUSPICIO

VIRI Maxime Reverendi & Amplissimi,

**DN. CAROLI
MESTERTON,**

S. S. Theol. DOCT. nec non Log. & Metaph. PROF.
Reg. & Ord.

Ventilandum modeste sistit

MARTINUS FRIDERICUS BOTHNERUS,

F. D. M.

Die XX. Junii Anno MDCCLIII.

L. H. Q. S.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Mag. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

§. I.

Notiones ontologicas directricium nomine insigniri volumus propter singularem excellentemque earum usum, quem in variis conferunt disciplinis. Notiones enim ontologicæ nostrum dirigunt intellectum in veritate cognoscenda, sive ea a nobis investigari, sive ab aliis investigata dijudicari debet. Si jam hæ notiones ontologicæ nostrum dirigunt intellectum in veritate cognoscenda, patet eas jure meritoque directrices nominari posse. Atque ita per notiones directrices intelligimus eas, per quas apparet, quo cogitationes sint dirigendæ, ut reperiatur, quod quæritur. Notiones adeo directrices viam quasi monstrant, qua sit eundum, ne ad devia deflectamus, vel lucem affundunt, ut via illa appareat, quæ absque illis minime conspicitur. Esse illas maximi momenti non nemo fatebitur, cum hac luce destituti, quasi in tenebris oberremus, ut casui tribuendum sit, si veritatem palpando veluti deprehendamus.

§. II.

UT igitur usus notionum directricium patéat clarius, exemplo quodam illustrabimus: si quis e. g. rationem quærit, cur sol oriatur & occidat, tibi que diiudicandum proponitur, num possibile sit, solem oriri & occidere; notio directrix erit notio rationis sufficientis. Jam ratio sufficiens est id, unde intelligitur, cur aliquid potius sit, quam non sit, cur sit potius hoc modo, quam alio. Pone tibi rationis sufficientis loco motum solis circa terram quiescentem, quo ab oriente ad occidentem revolvitur, tum equidem evidens est, posito huiusmodi motu solis, poni etiam ortum & occasum ejus, atque adeo ejus possibilitatem oriendi & occidendi; sed admodum confuse. Nondum enim demonstrasti hujuscemodi motum solis, quo ab oriente ad occidentem circa terram quiescentem revolvitur, poni posse rationis sufficientis vice; quo itaque non demonstrato, in summa manebis ambiguitate, nec certus esse potes, an sol oriatur & occidat: summum ergo vides defectum notionis directricis, vi cujus tibi manifestum erit, ut certus sis, rationem datam esse genuinam atque sufficientem. Atque ita unusquisque videbit, notiones directrices etiam hoc in casu non minimam conferre utilitatem.

§. III.

Quandoquidem notiones directrices intellectum nostrum dirigunt in veritate cognoscenda, ne

a vero tramite ad devia aberret; patet eas etiam maximum præstare usum in arte inveniendi, quæ tradit regulas veritates investigandi; ex notionibus enim ontologicis regulæ istæ artis inveniendi, sunt demonstrandæ, quatenus ab objecto pendent. Nec minor earum est usus in demonstrando in omni disciplinarum genere, in docendo & denique in augendo acumine.

§. IV.

Hicce præmissis, ad nostrum accedimus propositum, notionum directricium usum in arte medica perspecturi. Qualis itaque earum est usus in Pathologia tam generali, quam speciali, est quod in præsentiarum præcipue attingimus. Medici omnis cura eo redit, ut sanitas corporis conservetur & morbi curentur, sive ejus officium est curare, ut sanitas conservetur &, morbis profligatis, amissa restituatur. Hoc officio si rite fungatur Medicus, necesse est, ut notiones directrices sibi reddat familiares, quarum ope notitiam a priori acquirat, qua praxeos certus esse potest. In Pathologia, quæ est scientia corporis ægroti, Medico non inutile est, ut notionem morbi eamque distinctam completam habeat, unde certus esse potest, in quonam statu corpus sit constitutum, scil. præternaturali, ubi morbis laborat.

§. V.

MOrbum nos cum Wolfio definimus per eum corporis statum, quo una vel plures ejus partes
ad

ad usus suos, quibus destinantur, aptæ non sunt. Ita oculus non erit sanus, quando ad visum apprehenditur ineptus; ventriculus non amplius erit sanus, quando ad cibos dirigendos fuerit ineptus; manus non erit sana, quando non sine dolore movetur, aut is ejus status est, quo motus quidam alias possibiles prorsus consequi nequeunt. Quare si quis illarum partium corporis status obtinuerit; corpus aliquo morbo laborat atque in statu est præternaturali. Allata hæc definitio statum corporis ægroti a statu corporis sani distingvit, atque adeo notio morbi completa est.

§. VI.

CUM nihil sit sine ratione sufficiente, sive cum quicquid sit, debet habere rationem sufficientem ex qua intelligi potest, cur potius sit, quam non sit, cur hoc sit modo, nec alio; statim ex notione morbi, paragrapho antecedente allata, occasio datur ulterius in Pathologia causam morbi inquirendi atque rationem, cur una vel plures corporis partes ad usus suos, quibus destinantur, sint ineptæ; de qua causa jam nobis erit sermo: observandum est, quando in Pathologia de causa morborum mentio fit, causam efficientem intelligendam esse. Immo idem patet tum ex recensione causarum in genere in Pathologia generali, tum ex causis morborum specialium, quæ in praxi medica seu Pathologia speciali allegantur. In Pathologia generali inter causas morborum referuntur res sex non natura-

naturales; aër, cibus ac potus, somnus & vigiliæ; motus & quies, excreta & retenta, pathemata animi seu affectus. Ita iræ locus tribuitur inter causas podagræ, itemque nimio vini haustu. Ecquis vero non videt, iram & nimium vini haustum causam podagræ aliam non esse posse, quam efficientem? Fructus immaturi dicuntur causæ diarrhœæ. Ecquis vero denuo non videt, eos hujus mali causam esse non posse, nisi efficientem? Similiter causæ morbi generales in Pathologia generali enumerantur plethora, cacochymia, flatus, calculi, vermes. Ecquis vero non videt, unumquodque eorum non posse referri ad aliud causarum genus, quam ad genus causæ efficientis? Quod si quis causas morborum specialium percurrere voluerit, similiter patebit, eas causis efficientibus annumerandas esse. E. g. hydropis ascitæ causa dicitur esse humor aquosus. Cum hydrops sit tumor quidam abdominis, femorum ac pedum, nonnunquam & scroti, qui ab humore aquoso ortum habet; palam est, humorem hunc aquosum non alio sensu dici causam istius tumoris, quam quatenus eundem efficit, atque adeo tanquam causam efficientem allegari. Hinc constat de quanam causa loquantur medici, ubi notionem causæ morbi evolvere volueris.

§. VII.

CAussa in genere est principium a quo existentia sive actualitas entis alterius ab ipso diversi dependet, tum quatenus existit, tum quatenus tale existit.

Qua-

Quare cum morbus sit status corporis, in quo una vel plures ejus partes ad usus suos, quibus destinantur, aptæ non sunt § v; causa morbi erit principium, unde dependet actualitas illius status corporis, quo pars aliqua vel plures partes ad usus suos aptæ non sunt, & quod hæc potius partes, quam aliæ ad usus suos sint ineptæ. Principium est id, quod in se continet rationem alterius, cujus est principium. Quamobrem in causa morbi continetur ratio illius status corporis præternaturalis, in quo functio unius alteriusque partis læditur, consequenter ex ea intelligitur, cur hæc vel ista pars ad usum suum ad quem destinatur, inepta deprehendatur & cur hæc vel illa potius quam alia inepta sit. Qui ergo causam morbi distincte cognoscit, is intelligit et intelligibili modo alteri explicare valet, quomodo hæc vel ista pars corporis inepta fiat, ad functionem suam obeundam & cur hujus potius, quam alterius partis functio in præsentia lædatur. Et ubi demonstrare potes, hujus in dato casu partis functionem lædi & rem illam indigitare vales, unde læsio illa pendet, ac præterea firmiter adstruere nosti, non aliunde læsionem istam pendere, te causam morbi perspectam habere certus eris. Atque sic notio hæc directrix tibi erit usus.

§. VIII.

Causas morbi Medici dividunt in internam & externam, atque in proximam & remotam. Remotam subdividunt in prædisponentem & procatarteticam, Ontologia his divisionibus eam affundit lucem, quæ

quæ Medico ad certam causarum cognitionem adspiranti usui non minus esse potest, quam ea, quæ de notione causæ in genere diximus. Causa interna est, quæ intra corpus humanum existit; causa vero externa, quæ extra idem datur. In numerum causarum referuntur res non naturales, veluti cibus ac potus & excreta ac retenta. Quod si cibus aliquis vel potus fuerit morbi causa; erit ea externa: est enim cibus ac potus quidpiam, quod extra corpus datur, etsi non antea noceat corpori, quam eidem ingeratur. Enimvero si fæces alvo retentæ, quæ excerni debebant, fuerint causæ morbi; erit ea interna. Similiter plethora, nimia sanguinis abundantia, intra corpus datur; si ea fuerit causa morbi, erit hæc denuo interna. Distinctio hæc causæ morbi etiam cum Philothia prima connecti potest. Causa enim ibidem in genere dividitur in internam & externam. Causa interna est, quæ internum est principium actualitatis scil. entis cujusdam ab ipso diversi, veluti hic morbi, Externa dicitur, quæ externum est principium. Jam vero principium internum est, quod in principiatio existit. Externum, quod extra idem datur. Quamobrem cum principium sit id, quod rationem sui in altero habet; morbus seu status præternaturalis corporis est principium, quod rationem sui in altero scil. causa sua habet, siue ea sit interna siue externa; vides ergo, hanc distinctionem ontologicam Medicinæ etiam claram affundere lucem.

§. IX.

Inter alias divisiones causæ efficientis, dividitur ea in Ontologia, in proximam & remotam. Causa remota est, a qua effectus, intervenientibus aliis causis, dependet. Proxima, a qua effectus, nulla alia interveniente causa, dependet. Quæ differentia hac illustratur serie: A. B. C. D. Finge jam D dependere a C & C a B & B ab A; vides heic D proxime dependere a C, adeoque C est causa proxima r̄ D. Finge D porro dependere a B; sed interveniente causa C, adeoque B erit causa remota r̄ D. Hanc distinctionem quoque in arte Medica usui esse nulli dubitamus; quoniam ad causam morbi eodem applicari potest sensu, quo in Ontologia traditur. Causa morbi remota eodem dici potest sensu, quo in genere dicitur remota in Ontologia, eritque etiam proxima eodem sensu, quo ea in ontologia vocatur. Qua de re si dubites, demus exemplum. In Pathologia generali, plethora refertur in numeram causarum morbi, jam vero plethora suas denuo habet causas, veluti cibi admodum nutrientis & potus nimiam quantitatem sumtam. Quamobrem causa una morbi est effectus alterius causæ. Pone jam morbum dependere a plethora tanquam causa sua; erit ea proxima, quia nulla alia causa intercedit; pone etiam cibi admodum nutrientis & potus nimiam quantitatem sumtam esse morbi causam, sed interveniente alia causa scil. plethora; erit ea remota. Similiter inter causas morbi in pathologia generali recensentur calculi & vermes. Nemo non novit, & calculos & vermes in corpore humano generari, consequenter dantur eorundem causæ in ipso corpore. Atque adeo si in solis causis internis subsistas, vermes atque calculi sunt causa morbi proxima, effectus autem alterius causæ, quæ respectu morbi remota est. Itaque nullum superest dubium, quin caus-

sa morbi proxima & remota eo dici possint sensu, quem vocabulis istis tribuimus in Ontologia. Hinc etiam Sennertus causam proximam definit per eam, inter quam & morbum nihil intercedit, remotam vero dicit, inter quam & effectum alia propior causa intercedit; quæ definitio maxime convenit cum ea, quam nos ex Ontologia exposuimus.

§. X.

IN morbis præcavendis & tollendis, hæc notio directrix sive ontologica, scilicet distinctio causæ in remotam & proximam, Medicis multum conducit. Etenim morbi præcaventur, si causæ remotæ a corpore arceantur, tolluntur, si causæ proximæ tollantur.

§. XI.

CAUSSA morbi remota dividitur in procatartica & prædisponentem. Procatartica dicitur etiam προφάσις seu occasio. Hanc causam definit Sennertus per eam, quæ latentes in corpore causas excitat & movet. Ponamus aliquem mœrore incidere in melancholiam, vel prorsus in amentiam vel furorem. Quoniam hunc non semper experimur tristitiæ ingentis effectum; melancholia, amentia & furor ab ea causa sola proficisci nequit. Necessè igitur est, ut corpus jam alia de causa ad melancholiam, amentiam vel furorem ita sit dispositum, ut tristitia accedente morbus hic cerebri producat. Quamobrem mœror animi seu ingens, quo quis affligitur tristitia causa procatartica est. Quod si supponas esse in corpore rem quandam qualiscunq; tandem ea fuerit, quæ juncta mœrori effectum tam noxium producere potest, nec a mœrore solo, nec ab ipsa sola producendum, sive mœror causam istam quocunq; modo in actu causandi constituat, sive socias vires præstet, seu quocunq; modo una cum altera illa causa is in morbum influat; dicetur etiam hoc sensu mœror seu ingens
tristi-

tristitia causa melancholiz, amentiz, furoris procatartica, aut, si mavis, ejusdem occasio. Ponamus cibum aliquem ventriculo ingestum non nocere corpori, accedente autem potu vel cibo altero excitari diarrhoeam vel dysenteriam; erit potus vel cibus alter dicendus diarrhoeæ vel dysenteriz causa procatartica. Apparet adeo causam procatarticam insurre quidem in genesis morbi, sed per se non aptam esse ad eundem producendum. Nimirum vel supponit aliquam mutationem, jam antea ab aliis causis parti cuidam corporis inductam, vel causam aliquam, quam immutat & hac ipsa immutatione in actu causandi constituit, vel cui vires suas conjungit, ut quod separatis fieri non poterat, conjunctis fiat. Atque hinc colligitur, causas procatarticas omnes non esse unius ejusdem generis, ut adeo sensu laxiori fieri debeat interpretatio verborum Sennerti, quando affirmat causas procatarticas excitare & movere latentes in corpore causas.

§. XII.

CAussa prædisponens dicitur a Galeno dispositio, quam sequi seu a qua generari morbus aptus est. Vocatur προνησμένη. Talis est plethora, quippe quæ morbum non actu producit, sed corpus ad morbum disponit, ut accedente alia causa generari possit. Convenientius forsitan dici poterat, causas prædisponentes esse causas, quæ corpus ad morbum generandum aptum efficiunt, aut, si mavis, mutationem quandam inducunt, ut accedente jam alia causa in morbum incidere queat, quem alias eadem minime producere poterat. Atque hujus causæ ambitus latius patere videtur, quam vulgo statuitur. Etenim Medicis causæ prædisponentes tantummodo internæ sunt, atque adeo potissimum ad fluida referuntur & res toto genere præter naturam, seu quæ totæ præternaturaliter generantur in corpore, veluti calculi & vermes. Veteres nimirum in morbis magis ad fluida, quam solida respexere. Sed impossibile non est, ut etiam partibus solidis, immo & fluidis a causa quadam externa inducatur quædam mutatio, vi cujus disponitur ad morbum quendam alia causa ac edente suscipiendum, sive mutatio ista sit effectus permanens, sive transiens. Atque tum causa illa externa prædisponentium numero non inutiliter accensetur. Sane quemadmodum morbi prædisponentes causæ internæ ideo cognoscendæ, ut iis, tempestive sublatis, morbi antevertantur; ita externas nosse prodest, ut præcaveantur.

SOLI DEO GLORIA.

JONES BLOOM

Perquam Reverendo atque Eruditissimo,

DN. MARTINO FRIDERICO BOTHNERO!

Commoda quævis acquirenda, multos labores ac difficultates
 haud exiguas supponere, ipsa experientia, cuius in aprico
 ponit; quippe qui virtute aliqua inclarescere cupit, multa ardua
 pati tenetur. Maxime vero illi dura occurrunt, qui arva Musarum
 colendo ad honoris culmen pervenire adnititur; quamobrem
 etiam Poëtarum commenta ferunt, Musarum sedes, licet in amœ-
 nissimis, altissimis tamen adituque difficillimis rupibus sitas esse,
 quo ipso notum facere voluerunt, earum cacumina neminem, nisi
 post multum exantlati laboris, attingere posse; Ast qui virtutis stu-
 dio atque amore ardent, non patiuntur se a spinis molestiisque hujus
 via deterreri, sed flagrantem sinceram in Deum pietatem et firmam con-
 stantique enitendi sedulitate hæc omnia tandem exsuperant, eluctan-
 tur et victoriam triumphumque de hisce reportant exoptatissimum.
 Quod ecquidem ingenue, Tu Præstantissime Domine Auctor, te fecisse,
 licet olim fortuna, in muneribus quæ suæ sunt dispensationis conferen-
 dis, noverca utentem, jam vero curis stipatum variis et inter oves
 oviumque Magistro, vigilas gregis Christi agentem diligentissimas,
 specimine hoc eruditionis, De Usu Notionum Directricium in arte Me-
 dica, satis superque testaris. Et quemadmodum tua, Præstantissime
 Domine Auctor, Egregia Indoles et studium indefessum mihi ab initio
 sodalitiis nostri in pulvere Scholastico extemplo innotuit, ita eadem
 insigni hocce jam elucubrato Opere publico omnibus conspicienda præbes.
 Me vero Tuæ amicitie et officii mei penitus immemorem non injuria
 accusares, si læticiam hinc a me captam publice non erumpere sine-
 rem. Quapropter ex animo gratulor Tibi ingenium fecundum, egre-
 giam in porticu Minervæ navatam operam et denique virtutem prorsus
 laudabilem. Ac de reliquo ex corde rogo, velit Summum Numen,
 cunctis conatibus tuis honestissimis semper ex alto benedicere, Tuæque
 fata ac studia ita dirigere, ut vergant in sui Nominis gloriam, Ec-
 clesie Dei ædificationem, Tuum Tuorumque solatium ac commodum:
 in quo voto permanebo

LIX. 2

tuus integerrimus

JONAS SPOOF.